EDITORIAAL

ILLUSIE EN WERKELIJKHEID

De diensten van de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht zijn niet alleen bezig met geestelijke verzorging in engere zin. Vanuit de eigen gezindheid wordt ook een bijdrage geleverd aan een breder publiek debat. Onder hun verantwoordelijkheid verschijnt in dat kader 'Kernvraag', een uitgave die zich ten doel stelt om binnen en buiten de krijgsmacht het denken over vraagstukken van internationale veiligheid, vrede, gerechtigheid, krijgsmacht en maatschappij levend te houden en waar nodig te versterken, en de meningsvorming op die gebieden te bevorderen.
Tussen 1968 en nu werden in Kernvraag 126 thema's aan de orde gesteld. De eerste – zoals gezegd uit 1968! – was *peace-keeping*. Aflevering 126 gaat over technologie en krijgsmacht.[1] De ondertitel luidt: 'Hoe borgen we de menselijke maat?'. In deze editie komen zowel illusie als werkelijkheid aan bod.

Het thema 'technologie' raakt ons allen; de krijgsmacht is een combinatie van noodzakelijkerwijs min of meer 'primitief' handwerk en 'high tech'. De infanterist zal – al dan niet gewapend met een global positioning system – toch een schuttersput moeten kunnen graven. De F-16 vlieger ziet bij elke 'update' de effecten van de laatste technologie.

In het laatstgenoemde nummer van Kernvraag gaat dr. John Grin, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, in op het thema 'militaire technologie en veiligheid'. Hij stelt zich de vraag of deze technologie vredesoperaties 'veiliger' kan maken voor de betrokken militairen en voor de burgers die leven in het gebied waar de operatie wordt uitgevoerd. Hij gaat er daarbij vanuit dat we bang zijn voor slachtoffers onder de betrokken militairen en – een tweede aanname – dat er de angst bestaat dat de troepen ongewild zoveel burgerslachtoffers veroorzaken dat het thuisfront ook om die reden de acties niet meer steunt.
Hij onderkent drie uitdagingen aan de technologie: snelle ontwrichting van de tegenstander zodat deze al na korte tijd niet meer in staat is om serieus terug te vechten; een zodanig kwalitatief overwicht dat de tegenstander geen schijn van kans heeft, en het verminderen van de eigen kwetsbaarheid. Grin wijst daarbij overigens op twee waarheden die Von Clausewitz al onder de aandacht bracht. De eerste is dat oorlog alles te maken heeft met het gebruik van geweld, met alle vernietigende effecten van dien. De tweede is dat frictie een constante is: de waarschuwing dat in omstandigheden waar (massaal) geweld wordt gebruikt veel niet loopt zoals gepland. Dat daarbij ook toeval, geluk en pech hun rol spelen.

Bij alledrie de uitdagingen moet hij constateren dat de werkelijkheid weerbarstig is. Als het gaat om de eerste uitdaging kunnen vliegtuigen een rol spelen. Weer en terrein leggen echter nog steeds beperkingen op. En wat gebeurt er als een tegenstander gijzelaars om de doelwitten zet? Als het gaat om kwalitatief overwicht constateert hij dat noch *informatieoverwicht* noch *'stealth-vliegtuigen'* garanderen dat alles loopt volgens plan. En ten slotte, als het gaat om veiligheid: er bestaan geen onkwetsbare systemen. Grin komt tot de conclusie dat technologie mogelijkheden biedt die we moeten uitbuiten. Dezelfde technologie biedt echter geen garantie dat vredesoperaties 'veiliger' worden.

De boodschap van Grin verdient onze aandacht. Aan elke inzet van militairen – onder welke paraplu dan ook – zijn risico's verbonden. Deze worden groter naarmate er meer geweld speelt. Aan de veiligheid van militairen kan technologie een bijdrage leveren. Dankzij deze technologie kunnen we doelen op grotere afstand en met meer nauwkeurigheid bevuren, dit brengt een zekere bescherming met zich mee. Hetzelfde geldt voor vele andere producten van de technologie, zoals pantser, nachtzichtapparatuur, helmen en kogelwerende vesten. Zij maken de mens echter niet onkwetsbaar, zeker niet. Hetzelfde geldt voor voertuigen, vliegtuigen en schepen. Frictie blijft, ondanks en mogelijk zelfs deels als gevolg van de technologie.

Christ Klep constateerde onlangs dat de risico's van vredesoperaties meevallen.[2] Hij stelt zich de vraag hoe riskant vredesoperaties nu eigenlijk zijn. De vervolgvraag is of het over-

[1] *Kernvraag* 2000/4, nr. 126.
[2] *Het Parool*, 31 januari 2000, blz. 11.

lijden van militairen tijdens deze operaties invloed heeft op de politieke besluitvorming. Volgens Klep heeft Nederland sinds 1945 aan circa vijftig afzonderlijke vredesmissies deelgenomen met in totaal bijna zestigduizend militairen. Daarbij vielen 23 doden. Hij telt Korea overigens niet mee. Dit conflict – aldus de steller – 'was weliswaar op papier een vredesoperatie, maar verder in elk opzicht een 'echte' oorlog, die 123 Nederlandse militairen het leven kostte'. Van de genoemde 23 doden vielen er negen bij UNIFIL in Libanon tussen 1979 en 1985 en zeven tijdens de deelname aan de VN-missie UNPROFOR in het voormalig Joegoslavië (1992-1995).

Klep constateert dat deze sterfgevallen nauwelijks hebben doorgewerkt in de Nederlandse politieke besluitvorming. Als eerste oorzaak noemt hij dat het in alle gevallen ging om afzonderlijke 'incidenten' verspreid in de tijd; het politieke schokeffect van een 'echte' ramp ontbrak. Een tweede reden ligt volgens hem in de doodsoorzaken zelf, variërend van schietincidenten, verkeersongelukken en andere ongevallen, medische oorzaken en ten slotte ook oorlogsgeweld zelf. Hij onderkent dan ook dat het debat over risico's vóór en tijdens uitzending anders ligt: wel of niet deelnemen is één ding; blijven deelnemen van een andere orde.

Klep heeft gelijk met zijn relativerende kanttekeningen. Toch kan ook bij vredesoperaties of een andere inzet in een crisisgebied op ieder moment de vlam onverwachts in de pan slaan. Op 23 oktober 1983 rijdt een terrorist met een vrachtwagen gevuld met explosieven het gebouw binnen van het hoofdkwartier van het Eerste Bataljon Amerikaanse Mariniers in Beirut. De explosie doet het gebouw instorten. Deze actie doodt in één klap 241 mariniers, zeelieden en soldaten. Tweeëndertig militairen overlijden later aan de verwondingen. Bijna tegelijkertijd wordt net zo'n actie uitgevoerd tegen het Franse militaire hoofdkwartier in dezelfde stad. Hierbij vielen 58 doden en vijftien gewonden. Overigens werd ongeveer zes maanden eerder op deze manier de Amerikaanse ambassade aldaar aangevallen. Hier resulteerde de aanslag in 63 doden.
Een recenter voorbeeld is te vinden bij de VN-missie in Somalië. Op zondag 30 oktober 1993 worden 140 leden van de Amerikaanse Delta Force en Rangers gedropt in Mogadishu om twee medewerkers van de krijgsheer Aidid op te pakken. De dropping verloopt niet volgens plan; twee Black Hawk-helikopters worden neergehaald en er ontstaat een chaotisch gevecht. Als ze zijn ontzet tellen de Amerikanen achttien doden en meer dan zeventig gewonden. Aan Somalische zijde zouden er meer dan vijfhonderd doden en over de duizend gewonden zijn gevallen.[3]

Dat alles is geen reden om risicomijdend te gaan opereren. Het krijgsbedrijf telt nu eenmaal risico's. Opleiding, vorming, uitrusting en organisatie zijn erop gericht met dergelijke risico's om te gaan. Opnieuw: zonder garanties. Deze zijn door de aard en de omstandigheden, door de vele opties van een opponent en de werking van frictie nooit te geven.

Uiteraard verdient veiligheid in bredere zin aandacht. Alles is erop gericht onschuldige slachtoffers te vermijden. Zij zullen echter altijd vallen, omdat de omstandigheden van geweld zich niet laten 'sturen'. De veiligheid van de een kan ook aan de onveiligheid van de ander bijdragen. Een piloot die op een 'veilige' vlieghoogte vliegt ziet immers minder dan de piloot die dicht bij de grond zijn bewapening gebruikt. Het is een illusie dat onschuldige slachtoffers te vermijden zijn. Opnieuw spelen hierbij de eerdergenoemde zaken die buiten onze controle vallen en waarover wij geen zeggenschap hebben, een rol.

Het is eveneens een illusie te denken dat er een militaire inzet zonder risico's bestaat zodra er daadwerkelijk geweld wordt gebruikt en dat technologie of wat dan ook aan deze nuchtere constatering iets kan veranderen. Het is goed wanneer de verantwoordelijke bestuurders deze werkelijkheid in het achterhoofd houden. Hetzelfde geldt overigens voor de militairen die hen adviseren.

[3] Mark Bowden – *Black Hawk Down* – Luitingh-Sijthoff, 2000. ISBN 90 245 3830 0.